

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	5Cdo/45/2024
Identifikačné číslo spisu:	1121204341
Dátum vydania rozhodnutia:	17.12.2024
Meno a priezvisko:	JUDr. Erika Zajacová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2024:1121204341.2

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu Q. Y., narodeného XX. Z. XXXX, H., G. XX, zastúpeného advokátkou Mgr. Alexandrou Para, Bratislava, Gagarinova 10A, proti žalovaným 1/ Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava, Bratislava, Špitálska 8, 2/ Úrad komisára pre deti, Bratislava, Odborárske námestie 3, o ochranu osobnosti, vedenom na bývalom Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 9C/32/2021, o dovolaní žalobcu proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave z 23. augusta 2022 sp. zn. 15Co/108/2022 takto

rozhodol:

Uznesenie Krajského súdu v Bratislave z 23. augusta 2022 sp. zn. 15Co/108/2022 a uznesenie bývalého Okresného súdu Bratislava I z 29. septembra 2021 sp. zn. 9C/32/2021 z r u š u j e a v e c v r a c i a Mestskému súdu Bratislava IV na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Bývalý Okresný súd Bratislava I uznesením z 29. septembra 2021 sp. zn. 9C/32/2021 konanie po späťvzati žaloby zastavil a rozhodol, že stranám sporu náhradu trov konania nepriznáva. Vychádzal z ustanovení § 144, § 145, § 146, § 256 ods. 1 a § 262 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“).

2. Krajský súd v Bratislave ako súd odvolací (ďalej tiež „krajský súd“ alebo „odvolací súd“) uznesením z 23. augusta 2022 sp. zn. 15Co/108/2022 uznesenie okresného súdu napadnuté odvolaním žalobcu ako vecne správne podľa § 387 ods. 1, ods. 2 CSP potvrdil a žalovaným nepriznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania. Vychádzajúc z § 35 Zákona o rodine odvolací súd uviedol, že matka a otec sú pri výkone ich rodičovských práv a povinností zásadne rovnoprávni, čo neplatí jedine v prípadoch vymenovaných v § 28 ods. 3 Zákona o rodine. Odvolací súd sa nestotožnil s tvrdeniami žalobcu v odvolaní, že súd prvej inštancie si mal vyžiadať stanovisko žalobcu k späťvzati žaloby matkou ako jeho zákonným zástupcom a až následne posúdiť, či je úkon matky spôsobilý vyvolať procesné účinky, pretože v prípadoch, ak jeden z rodičov zastupuje dieťa v bežných veciach, nie je nutné vyjadrenie druhého rodiča. Ak otec maloletého žalobcu podal žalobu bez toho, aby si vopred vyžiadal súhlas matky, mohla potom matka maloletého žalobcu vziať túto žalobu v celom rozsahu späť bez toho, aby si vyžiadala stanovisko otca a samotného maloletého žalobcu. Ak sa rodičia maloletého dieťaťa na podaní

žaloby nedohodli, bolo povinnosťou otca postupovať podľa § 35 Zákona o rodine a vyžiadať si súhlas súdu k jej podaniu, čo neurobil. O náhrade trov konania odvolací súd rozhodol podľa § 396 ods. 1 a § 255 ods. 1 v spojení s § 262 ods. 1 a čl. 4 ods. 1 CSP a žalovaným napriek ich úspechu v odvolacom konaní nepriznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania, nakoľko im žiadne trovy v odvolacom konaní nevznikli.

3. Proti uzneseniu odvolacieho súdu podal žalobca dovolanie z dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP. Porušenie jeho práva na spravodlivý proces videl v tom, že aj napriek tomu, že je vo veku blízkom dospelosti a na podanej žalobe trval, súdy neprihliadali na jeho vôľu a nesúhlas so späťvzatím žaloby jeho matkou ako zákonným zástupcom. Tým, že súd prvej inštancie automaticky prihliadal na úkon matky ako zákonného zástupcu a konanie zastavil, znemožnil žalobcovi domôcť sa ochrany osobnostných práv. V konkrétnom prípade bolo zo strany súdu podľa žalobcu (ďalej aj „dovolateľ“) potrebné posudzovať, či žalobca (v čase podania žaloby blížiaci sa veku 16 rokov) je spôsobilý na právne úkony v konaní o ním podanej žalobe. Súd prvej inštancie ani odvolací súd neposúdili ako predbežnú otázku procesnú spôsobilosť maloletého žalobcu v konaní. Podľa dovolateľovho názoru pri maloletých vo veku blízkom dospelosti nemožno automaticky prihliadať na dispozičné úkony jedného zo zákonných zástupcov bez overenia si vôle a záujmu maloletého účastníka konania.

4. Ani jeden žalovaný sa k podanému dovolaniu nevyjadril.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací uznesením zo dňa 29. júna 2023 sp. zn. 5Cdo/94/2023 dovolanie žalobcu zamietol a žalovaným 1/, 2/ náhradu trov dovolacieho konania nepriznal, pretože dospel k záveru, že matka žalobcu pristúpila k späťvzatiu žaloby ako jeho zákonná zástupkyňa, ktorej procesné právne úkony pri ochrane záujmov maloletého súd rešpektoval (tak, ako rešpektoval dovtedy realizované procesné úkony jeho otca ako zákonného zástupcu). Tým, že si súdy nižších inštancií ku späťvzatiu žaloby vopred, pred zastavením konania, nevyžiadali stanovisko maloletého žalobcu (tak, ako si nežiadali jeho súhlas s podaním žaloby a s vedením súdneho konania) podľa názoru dovolacieho súdu neporušili právo žalobcu na spravodlivý proces.

6. Nálezom Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sp. zn. II. ÚS 543/2023 z 29. februára 2024 bolo vyslovené, že uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5Cdo/94/2023 z 29. júna 2023 bolo porušené základné právo sťažovateľa (žalobcu) a toto uznesenie bolo zrušené a vec vrátená Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie. V odôvodnení rozhodnutia ústavný súd ďalej uviedol, že nie je neodstrániteľnou vadou, ak žalobu podal maloletý, zastúpený iba otcom, ale s ohľadom na uvedené mal okresný súd zistiť, či v tejto veci existuje konsenzus oboch rodičov. Korektným riešením v danom prípade malo byť prerušenie konania s tým, aby rodičia do určitého času - či už na základe dohody alebo na podklade súdneho rozhodnutia - definitívne vyriešili otázku ne/podania žaloby za svoje maloleté dieťa (§ 35 zákona o rodine), prípadne prerušenie konania pre účely ustanovenia opatrovníka (§ 60 zákona o rodine). Nie je teda možné, aby civilnú žalobu podanú maloletým dieťaťom i keď neperfektné zastúpeným len jedným z rodičov, vzal druhý rodič späť. Okresný súd sa mal v prvom rade zaoberať otázkami procesnej ne/spôsobilosti žalobcu, resp. nedostatku jeho zastúpenia, tieto procesné vady vhodným spôsobom odstraňovať, a nie rozhodnúť o zastavení konania v dôsledku späťvzatia žaloby matkou maloletého.

7. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „dovolací súd“) príslušný na rozhodnutie o dovolaní (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana, v ktorej neprospech bolo napádané rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) po opätovnom preskúmaní, či dovolanie obsahuje zákonom predpísané náležitosti (§ 428 CSP) a či sú splnené podmienky podľa § 429 CSP, v rámci dovolacieho prieskumu dospel k záveru, že dovolanie je nielen prípustné, ale aj dôvodné.

8. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7Nc/5/2024 zo dňa 2. októbra 2024 bolo rozhodnuté, že predsedníčka senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky JUDr. Jana Bajánková nie je vylúčená z prejednávania a rozhodovania sporu vedeného na Najvyššom súde Slovenskej republiky pod

sp. zn. 5Cdo/45/2024.

9. Podľa § 419 CSP proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa.

10. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné sú vymenované v § 420 a § 421 CSP. Z citovaného ustanovenia *expressis verbis* vyplýva, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, tak takéto rozhodnutie nemožno úspešne napadnúť dovolaním.

11. Podľa § 420 CSP dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b) ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu, c) strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník, d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo f) súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

12. Podľa § 431 CSP dovolanie prípustné podľa § 420 možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení. Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie, v čom spočíva táto vada.

13. Podľa § 440 CSP dovolací súd je dovolacími dôvodmi viazaný.

14. Podľa § 420 písm. f) CSP dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nezávislom a nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom. Ide napr. o právo na verejné prejednanie sporu za prítomnosti strán sporu, právo vyjadriť sa ku všetkým vykonaným dôkazom, právo na zastúpenie zvoleným zástupcom, právo na riadne odôvodnenie a na predvídateľnosť rozhodnutia, na zachovanie rovnosti strán v konaní, na relevantné konanie súdu spojené so zákazom svojvoľného postupu a so zákazom *denegatio iustitiae* (odmietnutie spravodlivosti), právo podať opravný prostriedok atď.

15. Porušenie svojho práva na spravodlivý proces videl dovolateľ v tom, že súd prvej inštancie zastavil konanie po späťvzatí žaloby matkou žalobcu ako jeho zákonnou zástupkyňou bez toho, aby si pred tým vyžiadal stanovisko samotného maloletého žalobcu, ktorý vzhľadom na vek blízky dospelosti mal právo sa k úkonu svojho zákonného zástupcu vyjadriť.

16. Maloletý, ktorý je nespôsobilý samostatne konať, musí byť zastúpený zákonným zástupcom s tým, že v súlade s § 28 v spojení s § 35 zákona č. 36/2005 Z. z. rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“), obaja rodičia sú v zásade oprávnení rozhodovať o podstatných veciach týkajúcich sa maloletého spoločne za predpokladu, že sa jedná o „bežnú vec“.

16.1. Procesná spôsobilosť, t. j. spôsobilosť pred súdom samostatne konať (ktorú je potrebné odlišovať od procesnej subjektivity) sa odvíja od hmotnoprávnej spôsobilosti vlastnými úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti. Normatívnym vyjadrením procesnej spôsobilosti je § 67 CSP, v zmysle ktorého každý môže pred súdom samostatne konať v rozsahu, v akom má spôsobilosť na právne úkony. Spôsobnosť fyzickej osoby vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti (spôsobnosť na právne úkony) vzniká v plnom rozsahu plnoletosťou, teda dovŕšením osemnásteho roku. Pred dosiahnutím tohto veku sa plnoletosť nadobúda len uzavretím manželstva.

16.2. Maloletí sú procesne spôsobilí v obmedzenom rozsahu - majú spôsobilosť len na také právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané ich rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku

(§ 9 OZ). V rozsahu, v akom nemá fyzická osoba spôsobilosť samostatne konať pred súdom, koná za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník (§ 68 ods. 1 CSP). Kto je zákonným zástupcom maloletého dieťaťa upravuje zákon o rodine v § 31 ods. 1 (rodičia zastupujú maloleté dieťa pri právnych úkonoch, na ktoré nie je spôsobilé) Zákonný zástupca koná za fyzickú osobu len v rozsahu, v akom nemá spôsobilosť samostatne konať pred súdom.

17. Z uvedeného vyplýva nutnosť rozlišovania zastupovania maloletého dieťaťa jeho zákonnými zástupcami pri hmotnoprávnych a pri procesných úkonoch. Potreba zvýšenej ochrany maloletého ako subjektu, ktorý nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu sa v konaní pred súdom sa prejavuje dôvodnosťou zastúpenia zákonným zástupcom, hoci v hmotnoprávnych vzťahoch by maloletý mohol konať samostatne. Uvedené súvisí so špecifickosťou procesných úkonov a s postupom v konaní pred súdom vyžadujúcim spolupôsobenie zákonného zástupcu maloletej strany sporu. Samotný dovolateľ nepopiera, že nedisponuje takou procesnou spôsobilosťou, ktorá mu umožňuje samostatne konať pred súdom. Súčasťou súdneho konania je nielen podanie žaloby, ale aj vykonávanie dispozitívnych právnych úkonov, či už ide o dispozíciu s predmetom konania (napr. zmena žaloby), alebo o dispozíciu so sporom ako takým (napr. späťvzatie žaloby). Matka žalobcu pristúpila k späťvzatiu žaloby ako jeho zákonná zástupkyňa, ktorej procesné právne úkony pri ochrane záujmov maloletého súd rešpektoval (tak, ako rešpektoval dovtedy realizované procesné úkony jeho otca ako zákonného zástupcu). Tým, že si sudy nižších inštancií pred späťvzatím žaloby vopred, pred zastavením konania, nevyjasnili, či podanie samotnej žaloby o ochranu osobnosti je bežnou vecou, ako ju definuje § 35 v spojení s § 28 zákona o rodine a (ako uviedol ústavný súd vo svojom náleze) neprerušili konanie, aby príslušný opatrovanský súd, alebo dohoda rodičov vyriešili otázku podania resp. nepodania samotnej žaloby na súd, podľa dovolacieho súdu porušili právo v tom čase maloletého žalobcu na spravodlivý proces.

18. Zároveň je však nutné dodať, že medzičasom maloletý žalobca nadobudol plnoletosť. Je teda pravdou, že aj fyzické osoby, ktoré nie sú plnoleté, majú spôsobilosť byť účastníkom konania. Vzhľadom na to, že maloleté dieťa nemá procesnú spôsobilosť, v súlade s predpismi procesného práva (Civilný sporový poriadok) a hmotného práva (Občiansky zákonník, zákon o rodine) musí byť toto dieťa zastúpené zákonným zástupcom. Zákonnými zástupcami sú v danom prípade obaja rodičia dieťaťa, ktorí do dosiahnutia plnoletosti konajú za maloleté dieťa. Zákonné zastúpenie dieťaťa rodičmi skončilo dosiahnutím plnoletosti dieťaťa. Dosiahnutím plnoletosti dieťaťa fyzická osoba nadobúda v plnom rozsahu procesnú spôsobilosť - spôsobilosť samostatne konať pred súdom. Od tohto okamihu plnoletá osoba môže vykonávať akékoľvek dispozičné úkony v občianskom súdnom konaní. Môže vykonávať aj také úkony, ktoré sa viažu na úkony urobené v súdnom konaní zákonným zástupcom za svoje dieťa pred dosiahnutím jeho plnoletosti.

18.1. Z toho teda následne vyplýva, že dosiahnutím plnoletosti nadobúda fyzická osoba procesnú spôsobilosť a spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu. Táto procesná spôsobilosť ani spôsobilosť na právne úkony už po dosiahnutí plnoletosti nemôže byť obmedzovaná žiadnym súhlasom zákonného zástupcu. Súhlas zákonného zástupcu na hmotnoprávny úkon alebo procesnoprávny úkon po dosiahnutí plnoletosti fyzickej osoby už nie je potrebný. Žiadny právny predpis to nevyžaduje. Spôsobnosť konať pred súdom by mohla byť obmedzená po dosiahnutí plnoletosti iba vtedy, ak by všeobecný súd v občianskom súdnom konaní pozbavil alebo obmedzil spôsobilosť tejto osoby na právne úkony za zákonom ustanovených podmienok (viď nález ústavného súdu z 15. mája 2008 sp. zn. III. ÚS 50/08).

19. Preto nadväzujúc na vyššie uvedené dôvody, dovolací súd konštatuje, že sudy oboch inštancií nesprávnym procesným postupom tým, že neprerušili konanie za účelom ustanovenia opatrovníka maloletému žalobcovi v súlade s § 60 zákona o rodine za predpokladu, že by nedošlo k dohode medzi jeho rodičmi o podaní žaloby o ochranu osobnosti na súd, zaťažil konanie vadou zmätočnosti, v dôsledku ktorej došlo k porušeniu procesných práv žalobcu v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces zaručeného čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

20. Na základe uvedených dôvodov dovolací súd napadnuté rozhodnutia oboch súdov zrušil v súlade s § 449 ods. 1 a 2 CSP a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie v súlade s § 450 CSP.

21. Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

22. V ďalšom konaní bude úlohou okresného súdu zistiť stanovisko t. č. už plnoletého žalobcu vo vzťahu k podanej žalobe. Pokiaľ tento na nej zotrvá, bude potrebné túto následne prejednať a rozhodnúť o nej. Názorom vyplývajúcim z tohto uznesenia je súd prvej inštancie viazaný (§ 455 CSP).

23. Toto uznesenie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.